

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 16 februari 1928 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om ändring av 1 § i lagen om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 289, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Järte* m. fl. hemställt, att riksdagen ville besluta följande ändrade lydelse av 1 § i lagen den 18 juni 1925 om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar:

»I fråga om företag eller sammanslutning, som avser produktion eller bearbetning av varor eller andra förnödenheter, handel, bankrörelse, försäkringsrörelse eller transportverksamhet, *eller som eljest genom sin verksamhet kan inverka på prisrörelsen* och som kan antagas vara av monopolistisk natur, äger Konungen, när skäl därtill äro, förordna, att undersökning, på sätt i denna lag sägs, skall äga rum till utredning rörande företagets eller sammanslutningens inverkan på pris- eller omsättningsförhållanden här i riket.»

Beträffande de skäl, som motionärerna anfört till stöd för sin hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Den med motionen avsedda frågan var föremål för prövning av 1925 års riksdag i samband med antagande av nu gällande lag om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar.

*Frågans
behandling
vid 1925 års
riksdag.*

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition i ämnet väcktes nämligen inom andra kammaren en motion (nr 385) av herr *Järte* m. fl., i vilken motion framställdes samma yrkande som i den nu föreliggande.

I sitt i ärendet avgivna utlåtande nr 34 anförde andra lagutskottet, så vitt nu är i fråga, följande:

I fråga om lagens tillämpningsområde föreslår propositionen, att denna skulle gälla företag eller sammanslutning av monopolistisk natur, som avser produktion eller bearbetning av varor eller andra förnödenheter, handel, bankrörelse, försäkringsrörelse eller transportverksamhet. Inom lagens räckvidd skulle sålunda komma att falla näringsverksamhet i allmänhet. En närmare definition på vad som är att räkna till monopolistiska företag och sammanslutningar lämnas visserligen ej i lagen, men torde, på sätt departementschefen med fog erinrat, beträffande företag eller sammanslutning,

rörande vilket undersökning enligt lagen av Kungl. Maj:t föranstaltas, näppeligen komma att råda någon tvekan om dess monopolistiska karaktär.

Från vissa näringskorporationers sida hade i avgivna yttranden över trustlagstiftningskommitténs förslag påyrkats, att såväl arbetare- som arbetsgivareorganisationer, såsom varande sammanslutningar av monopolistisk natur och ägnade att utöva ett synnerligen kraftigt inflytande på pris- och omsättningsförhållandena, måtte indragas under den kontroll, som lagen avsåge.

Kommerskollegium förklarade sig icke kunna biträda detta yrkande samt anförde till stöd för denna sin uppfattning följande: Den uppgift, som ett kontrollerande organ över monopolistiska företag och sammanslutningar av producenter finge sig förelagd, torde i och för sig vara tillräckligt omfattande och svår att fylla. Att dessutom av en trust- och kartellinspektion förvänta effektivt ingripande inom ett så vidsträckt och ömtåligt socialpolitiskt område, som lönestrider mellan arbetsgivar- och arbetarorganisationer utgjorde, skulle tvivelsutan helt förrycka och omöjliggöra dess verksamhet. För bevakande av det allmännas intressen på detta område funnes ju dessutom redan särskilda organ.

Departementschefen har förklarat sig biträda denna uppfattning och anser i likhet med kommerskollegium, att ett ingripande i striderna mellan arbetsgivare och arbetstagare icke bör äga rum i den ordning, som med den föreslagna lagen avses, utan att såväl arbetarnas fackliga sammanslutningar som arbetsgivarnas sammanslutningar för reglering av arbets- och löneförhållanden böra falla utom lagens tillämpningsområde.

Genom den av herr Järte m. fl. väckta motionen (II: 385) har detta spörsmål åter upptagits.

I motionen föreslås, att riksdagen, under förutsättning av godkännande i huvudsak av lagförslaget, ville antaga följande ändrade lydelse av lagens 1 §, däri det gjorda tillägget till motsvarande paragraf i propositionen kursiverats.

I fråga om företag eller sammanslutning, som avser produktion eller bearbetning av varor eller andra förnödenheter, handel, bankrörelse, försäkringsrörelse eller transportverksamhet, *eller som eljest genom sin verksamhet kan inverka på prisrörelsen* och som kan antagas vara av monopolistisk natur, äger Konungen, när skäl därtill äro, förordna, att undersökning, på sätt i denna lag sägs, skall äga rum till utredning rörande företagets eller sammanslutningens inverkan på pris- eller omsättningsförhållanden här i riket.

Till stöd för den sålunda föreslagna utvidgningen av lagens giltighetsområde anföres i motionen, att *alla* de företag och sammanslutningar, vilka kunna antagas hava förskaffat sig en monopolställning och därigenom oskäligt kunna påverka prisrörelsen i stegrande riktning, böra indragas under den föreslagna statskontrollen. Vidare anföres i motionen bland annat följande:

Under de senaste åren har man fått bevittna, att *sammanslutningar av arbetare* sökt förskaffa sig en fullständig monopolställning inom vissa yrken i tydlig avsikt att höja sina inkomster till ett löneläge, som icke står i överensstämmelse med läget på arbetsmarknaden och andra arbetargrupperns löner. Att därigenom det allmänna prisläget påverkas i en för den stora allmänheten synnerligen ogynnsam riktning, ligger i öppen dag.

Man kan naturligtvis säga, att all fackföreningsrörelse avser en förbättring av arbetarnas ställning i allmänhet och framför allt en höjning av deras inkomster. Lönerörelsen måste emellertid i stort sett följa samma ekonomiska lagar som varuprisrörelsen, och lika litet som varje stegring

av varupriser motiverar ett statligt inskridande mot de företag eller sammanslutningar, som sätta priserna, lika litet böra löneökningar i allmänhet beröras av en monopolkontroll. I båda fallen måste gränsen dragas mellan sådana höjningar, som synas överensstämma med den allmänna ekonomiska utvecklingen, och de, som uppenbarligen icke fylla detta krav. I propositionen upptages icke till behandling den svåra frågan om »skäliga» eller »oskäliga» priser, utan där lägges huvudvikten vid att undersökning skall göras, där man har anledning misstänka missbruk av en monopolställning till prishöjning å viss vara högt över det plan, där den fria konkurrensen inverkar prisreglerande. Under dessa förhållanden anse vi oss ej heller behöva ingå på den ömtåliga prisfrågan, utan stanna vid monopolställningen, i den mån en sådan kan bevisas vara förefintlig och tydligen utnyttjas för sättande av särskilt hög ersättning för vara eller tjänst. Vi anse det nämligen vara oriktigt att endast fästa avseende vid prisstegring å vara, då stegring av ersättning för tjänst ävenledes kan drivas upp för högt på grund av förvärvad monopolställning. Mellan arbete och vara finnes för visso en betydande principiell och praktisk åtskillnad, men det är ofrånkomligt, att de båda i många fall lyda under alldeles samma ekonomiska lagar.

Till belysning av monopolistiska fackföreningars verksamhet anföres i motionen exempel på vissa företeelser inom byggnadsbranschen i Stockholm, inom vissa arbetarorganisationer praktiserade s. k. registersystem samt s. k. allianser mellan arbetare och arbetsgivare.

Att det förekommit och förekommer på pris- eller omsättningsförhållanden här i riket verkande, allvarliga missbruk av den maktställning, som såväl arbetar- som arbetsgivareorganisationer förskaffat sig, är obestridligt. Ifrågasvarande företeelser ligga dock enligt utskottets mening på ett annat plan, och förhållandena äro så olika dem, som avses med den nu föreslagna lagstiftningen, att de ej lämpligen böra inbegripas under denna.

För bevakande av det allmännas intressen å det med motionen avsedda området finnas redan, såsom kommerskollegium framhåller, särskilda organ. Utskottet vill sålunda erinra om, att socialstyrelsen enligt sin instruktion har att taga befattning med hithörande slag av ärenden, såsom angående arbetsmarknaden och förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare o. s. v., samt att följa företeelserna inom sitt verksamhetsområde och efter omständigheterna vidtaga eller hos Kungl. Maj:t föreslå de åtgärder, vilka styrelsen därutinnan finner påkallade.

Den föreslagna lagstiftningen avser ju i främsta rummet att möjliggöra för undersökningsmyndigheten att införskaffa erforderliga uppgifter. I detta hänseende äro förhållandena inom näringslivet med den hemlighet, varmed avtal och dylikt där kringgärdas, och inom exempelvis fackföreningsrörelsen väsentligt olika. En undersökning från vederbörande ämbetsmyndighet angående exempelvis förut omnämda arbetarregister eller förefintliga allianser mellan arbetsgivare och arbetare torde näppeligen möta svårigheter, motsvarande dem, som ifrågasvarande lagstiftning avser att undanröja.

Utskottet vill även erinra om att, såvitt för utskottet är känt, den utländska lagstiftningen på detta område icke omfattar arbetar- och arbetarorganisationer, även om de förvärvat verklig monopolställning.

Med stöd av det sålunda anförda finner utskottet ej anledning tillstyrka

den utvidgning av lagens tillämpningsområde, som föreslagits i motionen II:385.

Utskottet hemställde därför om avslag å den ifrågavarande motionen. Denna hemställan blev av kamrarna bifallen utan votering.

Utskottet.

Såsom den ovan lämnade redogörelsen giver vid handen har riksdagen år 1925 avslagit framställt yrkande om enahanda utsträckning av monopolkontrollagens tillämplighetsområde, som i förevarande motion förordats.

I motionen hava såsom motivering för samma yrkande icke åberopats andra omständigheter än de, som av motionärerna anförts i frågan vid 1925 års riksdag.

Utskottet har ej funnit anledning föreligga att frångå de uttalanden i ämnet, som utskottet gjorde vid nämnda riksdag, och får fördenskull hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 16 februari 1928.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Westman, von Sydow, Linder, Nothin, greve Spens, Frändén* och *Sigfrid Hansson* samt fröken *Hesselgren*;

från andra kammaren: herrar *Öberg, Hagman, Hage, Magnusson* i Skövde, *Johanson* i Stockholm, *Johanson* i Hallagården, *Holmström* i Stockholm och *Andersson* i Rasjön.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Westman, von Sydow, greve Spens, Frändén, Öberg, Magnusson* i Skövde och *Johanson* i Hallagården, vilka ansett, att utskottets yttrande å sid. 4 med kantrubrik »Utskottet» bort hava följande lydelse:

Erfarenheten har givit vid handen, att på arbetsmarknaden i vårt land förekommit sammanslutningar av monopolistisk natur av beskaffenhet att leda till monopolpris å arbetsprestationer. Nödig utredning rörande omfattningen och verkningarna av dessa företeelser har icke ägt rum, och en ingående sådan utredning synes knappast kunna verkställas, då 1925 års trustlag icke lämnar Kungl. Maj:t befogenhet i detta avseende.

Utskottet.

På grund härav anser sig utskottet böra hemställa,

att riksdagen med anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning rörande behovet av lagstiftning i syfte att möjliggöra ingående undersökning i vad mån sådana sammanslutningar av arbetsgivare, arbetare eller andra yrkesutövare, vilka kunna antagas vara av monopolistisk natur och ej falla under lagen den 18 juni 1925 om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar, inverka på prisförhållandena här i riket, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan förledda.